

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСУ ІННОВАТИЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Стаття присвячена аналізу особливостей процесу інновації підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери. Компонентами інноваційної підготовки є: загальноосвітня підготовка, спеціальна професійна підготовка та особистісна. Запропонована концепція реалізації кожного із компонентів, до складу якої увійшли три концепти: методологічний, теоретичний та технологічний. Виявлено рівні успішності підготовки, як от: пасивний, помірний та оптимальний. Здійснено якісну та кількісну характеристику отриманих рівнів успішності підготовки.

Ключові слова: інновація підготовки, професійна готовність, мобілізаційна готовність, особистісна змобілізованість.

Сьогодні характеризується інноваційними процесами, які з розвитком інформаційних, комп'ютерних та інших технологій стають постійними супутниками людини у сфері суспільного життя взагалі та сфері освіти зокрема. Інновації суттєво впливають на якість розв'язання освітніх проблем та сприяють постійному оновленню компонентів сучасної освітньої системи.

Своєчасно виникало питання про уніфікацію систем освіти і розробку стандарту вищої освіти всіх країн Заходу, що призвело до створення спільних принципів організації навчального процесу: індивідуалізації навчання, його циклічності, безперервності, забезпечення розвитку творчої діяльності майбутніх фахівців тощо. Таким чином, майбутній фахівець стає активним суб'єктом навчання протягом всього життя, самостійно здобуває і займається пошуком нової інформації для задоволення власних потреб, вибирає види і темп навчання та несе повну відповідальність за якість їх засвоєних знань й пристосування до нових реалій життя.

Досвід розвинутих країн світу та, власне, вітчизняний доводить, що незважаючи на різноманітність традицій та характер освіти у кожній із них, існують однакові проблеми в інноваційній підготовці майбутніх фахівців, які вимагають пріоритетних змін у формуванні професіоналів нової формації, а саме: творчих, здатних до сприйняття та освоєння нових ідей, готових до роботи в середовищі взаємодії різних культур з їх зростаючою мобільністю та демократизмом, спроможних не тільки накопичувати інформацію, а й володіти можливістю її генерувати, впроваджувати, змінювати та поширювати.

Перед нами постало завдання розробити шляхи інновації підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери, тому ми зосередили свою увагу, перш за все, на розробці системи, до складу якої увійшли три взаємопов'язані компоненти: загальноосвітня підготовка соціальних педагогів, спеціальна професійна та особистісна. Для реалізації кожного із запропонованих компонентів підготовки ми прийняли за основу концепцію, провідна ідея якої закладена у положенні: людина живе і діє в умовно прийнятих трьох важливих взаємозв'язаних сферах, а саме: планетарній або ноосфері, в якій вона проявляється як істота планетарного масштабу, що забезпечує гармонію між всесвітом і собою; соціальною або соціосфері у якій вона характеризується як істота соціуму і досягає гармонії в системі різних громадських стосунків; психічній або психосфері, в якій вона проявляє закладені природою сили, задатки,

здібності і свою індивідуальність з метою досягнення гармонії самим з собою.

Для забезпечення гармонії існування майбутнього соціального педагога в ноосфері ми здійснюємо загальноосвітню підготовку, особливість якої полягає в тому, що студента озброюємо не фактажем, а основними концепціями, методами аналізу, принципами виведення закономірностей, які акцентують його увагу на глибоке пізнання наукової, культурної спадщини, привчають до критичного мислення, до вміння робити висновки та орієнтуватись у методології основних навчальних дисциплін.

Гармонійне існування в соціосфері забезпечує спеціальна професійна підготовка, яка сприяє постійному засвоєнню майбутнім фахівцем реалій нових життєвих сенсів, збереженню рівноваги в постійно змінюваному сучасному соціумі, конструюванню моделей успішної діяльності.

Допомогу в становленні гармонійної особистості майбутнього соціального педагога ми передбачаємо передусім у забезпеченні умов для побудови власних траєкторій розвитку та винайденні шляхів самовираження та самовдосконалення, культивуванні особистої унікальності й самобутності.

Відтак, ми припустили, що для забезпечення життєдіяльності в трьох вище названих сферах і досягнення гармонії в кожній з них, майбутнім фахівцям пропонуються різні способи створення адекватної взаємодії з довкіллям взагалі і з учасниками педагогічного процесу зокрема, тому реалізуємо відповідні три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний, технологічний.

Методологічний концепт передбачає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів до проблеми інновації підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери, основними з яких є:

системний підхід, що дозволяє встановлювати зв'язки з окремими структурними компонентами підготовки, таких як загальноосвітня, спеціально професійна та особистісна й водночас розглядати їх як цілісне якісне утворення;

практико-орієнтований підхід передбачає специфіку підготовки майбутніх фахівців як суб'єктів професійної діяльності, що ґрунтується на організації навчально-виховного процесу з постійним оновленням його змістових і технологічних компонентів, що дозволяє поступово переводити традиційну, еталонну, виконавську діяльність за зразком в індивідуальну, творчу соціально-педагогічну діяльність;

компетентнісний підхід, реалізація якого дозволяє забезпечувати професійну компетентність як особистісне інтеграційне утворення, що відбиває мобілізаційну готовність до творчої соціально-педагогічної діяльності, він пропонує низку переваг, що дозволяють: сприяти цілісності професійної підготовки фахівців завдяки поєднанню теорії і практики навчання, синтезу наукових знань, навчальних дисциплін та інноваційних технологій; здійснювати структурування змісту навчання і забезпечувати його гнучкість; використовувати індивідуально-орієнтований підхід до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців; стимулювати розумову та соціальну активність, що спрямовується на побудову адекватного образу успішної діяльності тощо;

синергетичний підхід, який детермінує ідею відкритості до сприйняття нового і до творчого характеру соціально-педагогічної діяльності, а також дозволяє розглядати інновацізацію підготовки як складну багатокomпонентну систему, якій властиві саморозвиток і саморегуляція;

особистісно-діяльнісний підхід дає змогу організувати підготовку майбутнього соціального педагога, тому що він усвідомлює себе як професіонал, суб'єкт діяльності, активний творець самоефективності;

аксіологічний підхід реалізує та актуалізує мотиваційно-ціннісну сферу особистості, що забезпечує розвиток сукупності цінностей соціально-педагогічної діяльності;

інтегративний підхід, що забезпечує міждисциплінарні зв'язки в межах єдиного навчально-виховного процесу вищу та узгоджує досягнення різних цілей блочного поєднання навчальних дисциплін.

Теоретичний концепт визначає систему вихідних параметрів, дефініцій, оцінок, специфічних функцій і характеристик процесу інновацізації підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Процес інновацізації підготовки характеризується впровадженням ідей, концепцій та технологій, які спрямовані на подальше вдосконалення процесу підготовки, доступність та ефективність освіти, на активне пристосування молодого покоління фахівців до життєдіяльності в постійно змінюваних умовах інформаційного суспільства.

Основне поняття інноваційної підготовки репрезентує особистісну змобілізованість соціального педагога, що характеризується наступними ознаками: усвідомленням залежності успішної діяльності від фундаментальних знань у соціально-педагогічній сфері, від оперативного сприйняття нової ситуації і адекватного застосування відповідних методів і прийомів діяльності, від комунікабельності і компетентності у спілкуванні, від уміння взаємодіяти з людьми іншого статусу, від здійснення науково-пошукової та творчої діяльності, від уміння легко переходити від однієї соціальної ролі до іншої, від уміння прогнозувати результати і наслідки своєї діяльності та поведінки тощо [1].

Уточнюється поняття професійної готовності до соціально-педагогічної діяльності, як інтегративної якості, що розглядається як складне особистісне утворення та містить у собі професійно-моральні погляди й переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, уміння і навички, налаштова-

ність на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінки результатів цієї праці, потребу в професійному самовдосконаленні.

Під зріз уваги потрапляють компоненти готовності до професійної діяльності, такі як: професійна самосвідомість, ставлення до діяльності чи настанови (для ситуаційної готовності), мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички і вміння їх практичного втілення, а також професійно значущі якості особистості [2].

Вводиться поняття мобілізаційної готовності майбутнього соціального педагога, яке трактується як сукупність багаторівневих особистісних утворів, що проявляються на рівні емоційно – чуттєвої, вольової та інтелектуальної сфер. Завдяки теоретичному аналізу, тривалому спостереженню за діяльністю соціальних педагогів й студентів – практикантів розроблено структуру мобілізаційної готовності майбутніх соціальних педагогів, складовими якої є: мотиваційно-ціннісна, когнітивно-операційна, оцінно-вольова, емоційно-чуттєва, інтелектуально-творча.

Всі три поняття доповнюють одне одного і характеризують тісний зв'язок між собою.

Професійна готовність майбутнього соціального педагога, яка визначається домінуванням особистісної змобілізованості, отримує статус мобілізаційної готовності до здійснення професійної діяльності. Сутність особистісної змобілізованості, в свою чергу, визначається мобілізаційною готовністю майбутнього соціального педагога до професійного саморозвитку та розуміється як фундаментальна здатність успішно виконувати будь-яку діяльність завдяки самонастроюванню на контроль своїх дій.

Відтак, визначаємо особистісну змобілізованість майбутнього фахівця як інтегровану якість, що характеризується мобілізаційною готовністю до професійного саморозвитку, що залежить від вольової активності як самонастроювання на мобілізацію вольових зусиль, емоційного настрою як самоналагоджування на мобілізацію захисних та управлінських резервів організму, енергодійності як самодетермінації на успішний результат діяльності.

Технологічний концепт визначає інновацізацію підготовки завдяки алгоритму формування професійної готовності, мобілізаційної готовності та особистісної змобілізованості майбутнього фахівця в умовах реалізації експериментальної моделі інноваційної підготовки, до складу якої входять: цілі підготовки з урахуванням її компонентів; етапи, які підпорядковані соціально-педагогічним принципам; сукупність педагогічних умов підготовки та методика діагностики рівнів сформованості професійної готовності, мобілізаційної готовності та особистісної змобілізованості.

Мета кожного із компонентів інноваційної підготовки визначені відповідно змістового наповнення в ієрархічному порядку, тобто відбувається формування професійної готовності майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності під час загальноосвітньої підготовки, формування мобілізаційної готовності під час спеціальної професійної підготовки та формування особистісної змобілізованості під час особистісної підготовки.

Визначені цілі реалізуються комплексно на кожному із запроваджених етапів: на першому, мотиваційно-

збагачувальному етапі відбувається налаштування студентів на позитивне ставлення до постійного оновлення знань, умінь, досвіду соціально-педагогічної діяльності; на другому, діяльнісно-мобілізаційному, відбувається залучення студентів до здійснення різних видів діяльності у соціально-педагогічній сфері, які вимагають прояв ініціативності, креативності, самостійності, наполегливості, творчості; на третьому завершально-продуктивному етапі відбувається втілення студентами отриманого досвіду діяльності у розробці та впровадженні проєктів, у проведенні науково-дослідної роботи, у написанні та захисті дипломних та магістерських робіт.

Провідними принципами організації загальноосвітньої підготовки нами визначені наступні: стимулювання пізнавальної активності студентів, забезпечення діалогічності та проблемності навчання, створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії в навчально-виховному процесі.

Основними принципами спеціальної професійної підготовки визначені такі як: забезпечення партнерських відносин учасників педагогічного процесу, створення сприятливого освітнього середовища, стимулювання студентських соціальних ініціатив.

Принципами особистісної підготовки є збудження творчого потенціалу майбутнього фахівця та його усталеної здібності до сприйняття нового, самостійна побудова траєкторії власної освіти та пошуку розв'язання проблем, реалізація здібності переосмислювати теорії, істини, правила поведінки та усвідомлений вибір нових.

В результаті теоретичного аналізу виявлені та впроваджені наступні базові умови, які сприяють інноваційній підготовці, такі як: перетворення навчально-виховного процесу на педагогічну майстерню, в якій відбувається становлення майбутнього фахівця з дослідницькою та творчою позицією; акцентування уваги на евристичний потенціал освітньої сфери у становленні інноваційного мислення майбутнього соціального педагога; орієнтація педагогічного процесу на розвиток наві-

гаторських здібностей студентів, які забезпечують пошук нових знань, способів успішної діяльності, технологій соціально-педагогічної роботи тощо. Спираючись на результати аналізу запровадження педагогічних умов під час практичної підготовки допускаємо, що вони забезпечують успішність підготовки, рівні якої визначаємо як пасивний, помірний та оптимальний.

Пасивний рівень успішності підготовки характеризується позитивним ставленням студентів до майбутньої професійної діяльності, однак відсутнє постійне прагнення досягати успіхів як у навчанні так і у професійній діяльності, а також майбутні фахівці не достатньо спрямовують свої зусилля на розкриття власних потенційних можливостей. Помірний рівень визначається поглибленим та розширеним досвідом навчальної і професійної діяльності студентів, однак досягнення успіхів не носить усталений характер. Оптимальний рівень засвідчує активну мобілізацію зусиль соціальних педагогів на постійне оволодіння знаннями та досвідом діяльності за рахунок самостійності, наполегливості, ініціативності, рефлексії, творчої наснаги.

Суттєву роль у діагностуванні успішності підготовки відіграє виявлення рівнів професійної готовності, мобілізаційної готовності та особистісної змобілізованості майбутнього соціального педагога. Професійну готовність майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності визначаємо завдяки підрахунку середнього балу успішності навчання студентів за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавра, спеціаліста, магістра. Мобілізаційну готовність визначаємо завдяки балам, отриманих в результаті написання бакалаврами комплексного державного іспиту та захисту дипломних і магістерських робіт відповідно спеціалістами і магістрами. Особистісну змобілізованість визначаємо у спеціфічному прояві, а саме, у проєктуванні самостійної навчальної діяльності, яку трактуємо як здатність мобілізувати зусилля на досягнення успішних результатів за рахунок управління собою та власною самоосвітою.

Таблиця 1

Узагальнена характеристика вибірки студентів за рівнями успішності підготовки у 2013/2014 навчальному році

Рівні успішності підготовки	Професійна готовність (%)			Мобілізаційна готовність (%)			Особистісна змобілізованість (%)		
	бакалаври	спеціалісти	магістри	бакалаври	спеціалісти	магістри	бакалаври	спеціалісти	магістри
Пасивний	41	39	33	36	22	11	38	30	22
Помірний	32	39	34	41	42	34	37	41	34
Оптимальний	27	22	33	23	36	45	25	29	44

Результати діагностики професійної готовності свідчать про динаміку зменшення кількості студентів пасивного рівня від 41% серед бакалаврів до 39% серед спеціалістів і до 33% серед магістрів і навпаки збільшення кількості студентів оптимального рівня від 27% серед бакалаврів до 33% серед магістрів. На жаль серед спеціалістів оптимального рівня досягли тільки 22% студентів.

Результати діагностики мобілізаційної готовності свідчать про динаміку зменшення кількості студентів пасивного рівня від 36% серед бакалаврів до 22% серед спеціалістів і до 11% серед магістрів і навпаки

збільшення кількості студентів оптимального рівня від 23% серед бакалаврів до 36% серед спеціалістів і до 45% серед магістрів.

Результати діагностики особистісної змобілізованості також свідчать про динаміку зменшення кількості студентів пасивного рівня від 38% серед бакалаврів до 30% серед спеціалістів і до 22% серед магістрів і навпаки збільшення кількості студентів оптимального рівня від 25% серед бакалаврів до 29% серед спеціалістів і до 44% серед магістрів.

В результаті проведеного дослідження констатуємо, що запровадження педагогічних умов сприяє

успішній підготовці, яка, в свою чергу, підтверджує, що процес інноватизації здійснюється результативно.

Подальші дослідження стосуються розробки та впровадження відповідних педагогічних умов засобів та способів підготовки, які сприятимуть її успішності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова І. М. Особистісна змобілізованість майбутнього вчителя як предмет психолого-педагогічних досліджень: навч. пос. / І. М. Богданова. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. – 122 с.

2. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности. Диссер. д-ра педагог. Наук / А. Ф. Линенко. – К., 1996. – 403 с.

REFERENCES

1. Bohdanova, I. M. (2013). *Osobystisna zmobilizovanist maibutnioho vchytelia yak predmet psykhologo-pedahohichnykh doslidzhen: navch. pos. [Personal harmony of a future teacher as an object of psychological and pedagogical researches: textbook]*. Odesa: vydavets' Bukaiev Vadym Viktorovych [in Ukrainian].

2. Lynenko, A. F. (1996). *Teoriya i praktika formirovaniya gotovnosti studentov pedagogicheskikh vuzov k professionalnoy deyatel'nosti [Theory and practice of forming the preparedness of students' of pedagogical universities for professional activity]*. Doctor's thesis. Kyiv [in Russian].

И. М. Богданова

АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ ПРОЦЕССА ИННОВАТИЗАЦИИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ

Статья посвящена анализу особенностей процесса инноватизации подготовки будущих специалистов социально-педагогической сферы. Компонентами инновационной подготовки являются: общеобразовательная подготовка, специальная профессиональная и личная подготовка. Предложенная концепция реализации каждого компонента, в состав которой вошли три концепта: методологический, теоретический и технологический. Выявлены уровни успешности подготовки: пассивный, умеренный и оптимальный. Составлена качественная и количественная характеристика полученных уровней успешности подготовки.

Ключевые слова: инноватизация подготовки, профессиональная готовность, мобилизационная готовность, личностная мобилизованность.

I. M. Bohdanova

ANALYSIS OF FEATURES OF INNOVATIZATION OF FUTURE SOCIAL TEACHERS' TRAINING

The article deals with the analysis of the features of innovatization of future social teachers' training. The components of innovatization of training are the following: general training, special professional and personal training. The conception of realization of each of the components has been suggested. It includes three notions: methodological, theoretical and technological one. The methodological concept represents fundamental scientific approaches: system, practice-orientated, competence, synergetic, personally-active, axiological, integrative. The theoretical concept determines the system of initial parameters, definitions, estimations, specific functions and descriptions of the process of innovation of future social teachers' training. As a result of the theoretical analysis next basic terms that assist innovatization of training have been determined, such as: transformation of the educational process into a pedagogical workshop where the development of a future specialist with research and creative position takes place; drawing attention to heuristic potential of educational sphere in the becoming of the innovative thinking of a future social teacher; the orientation of pedagogical process on the development of navigator abilities of students, that provide the search of new knowledge, methods of successful activity, technologies of social pedagogical work and so on. Being based on the results of analysis of applying pedagogical terms in practice training we assume, that they provide success of training, the levels of which have been determined as passive, moderate and optimal. The technological concept determines innovatization of training due to the algorithm of forming professional readiness, mobilization readiness and personal mobilization of a future specialist under the conditions of realization of experimental model of innovative training, which includes the following: the objectives of training taking its components into account; stages that are under social pedagogical principles; totality of pedagogical terms of training and methods of diagnostics of levels of professional readiness formation, mobilization readiness and personal mobilization. Qualitative and quantitative description of these levels of success of training has been carried out. As a result of the performed experiment we have concluded, that the application of pedagogical terms assists training success, which, in its turn, confirms, that the process of innovation is effectively fulfilled.

Keywords: innovation of preparation, professional readiness, mobilization readiness, personal mobilization.

Подано до редакції 08.09.14